



Källa: Sløjdhaller.se

FLÄCKSMART

Att konsumera hållbart handlar inte enbart om att köpa närproducerat eller kläder av ekologiskt tillverkade material. Vi behöver även ta hand om de kläder vi redan har så vi kan återanvända dem igen och igen. Smarta konsumenter tar dessutom bort exempelvis fläckar från plagg på ett miljövänligt sätt.

Under den här lektionen får eleverna vara fläcksmarta genom att testa hur man tar bort störande fläckar på bästa miljövänligaste sätt.

GENOMFÖRANDE

Berätta att ni idag ska jobba med fläckar. Eleverna får arbeta parvis med att ta bort fläckar som de skapat själva på provlappar. De ska beskriva hur de har gått tillväga, skriva labbrapport och redovisa resultatet för sina klasskompisar.

Eleverna får använda sig av råden i Slöjd Hållers fläckborttagningsguide längre ner i lärarhandledningen.

DEL 1: DISKUSSION

Frågor att diskutera innan ni sätter igång med experimentet:

- På vilket sätt kan fläckborttagning vara bra för miljön?
- Var gör vi med våra kläder som fått fläckar?
- Vet vi hur man tar bort fläckar på ett miljövänligt sätt?
- Vad kan vi göra för att bidra till en bättre miljö genom fläckborttagning?
- Vad gör man med fläckar som inte går bort (förutom att slänga plagget)?

ÄMNET

Hkk, Ke, Sl, Sv

MÅL

Målet med övningen är att eleverna reflekterar över hur vi kan ta hand om de kläder vi redan har så vi kan använda dem igen. Detta syftar till att eleverna utvecklar resurshushållning och reflekterar över materialets kretslopp.

NI BEHÖVER

- Kopiera upp lika många elevblad som det finns elever.
- Provlappar av textil
- Saker att fläcka ner provlapparna med. Ex. blåbär, matolja, choklad, ketchup.

DEL 2: EXPERIMENT

Det som till en början ser ut som en katastrof är oftast inte hela världen, du kan få bort många slags fläckar med hjälp av några enkla husmors-tips. Eleverna ska göra olika fläcklappar och sedan testa om och hur man får bort fläcken, instruera eleverna efter följande steg.

1. Låt eleverna göra provlappar med fläckar. Varje fläcklapp ska finnas i minst två exemplar.
2. Märk lappen med vad fläcken består av. Till exempel "blåbär 1" och "blåbär 2".
3. Använd fläckborttagningsmedlen i Slöjdhallers fläckborttagningsguide längre ner i lärarhandledningen.
4. Dela in eleverna så de arbetar i par, två fläckar till varje par.
5. Med hjälp av fläckborttagningsguiden ska de försöka få bort fläckarna. Dubbletten av varje fläck behålls som bevis på hur det såg ut från början.
6. Låt eleverna skriva en rapport över vad de gjorde och vilket resultat de fick fram.
7. Redovisa resultatet.

REDOVISNING OCH DOKUMENTATION

Eleverna får skriva rapport vid genomförandet av fläckborttagningarna.

Låt eleverna därefter göra en fläckborttagningsutställning med affischer där de visar "före" och "efter"-lapparna samt presenterar sin rapport.

FLÄCKBORTTAGNINGSGUIDE

Om du vill vara aktsam om dina kläder och sparsam med att tvätta hela textilier: lägg hellre möda på att ta bort fläckar. Det minskar åtgången av både tvättmedel och energi. Ofta har man de bästa fläckborttagarna i sitt skafferi. Vita textilier kan med fördel blötläggas i kallt vatten över natten. Därefter kan man gnida lite extra på fläckarna före tvätt. Här följer en rad andra gamla knep mot olika sorters fläckar:

Blod: Fukta med kallt vatten och strö på salt. Tvätta sedan med kallt vatten, vid behov även med såpa/tvål.

Bläck: Tvätta i citron- eller rabarbersaft. Filmjolk går också bra. Skölj sedan i tvålsvatten. Fläcken kan först mjukas upp i glycerin.

Bär: Doppa textilen i kokande vatten, kokande mjölk eller vatten med lite ättika i. Äldre fläckar bleks i sol. Fukta då och då med saften av citron.

Choklad: Tvätta i kallt vatten eller gnugga in såpa eller mjölk.

Fett: Strö varmt potatismjöl på fläcken och låt ligga över natten. Borsta sedan bort mjölet eller tvätta hela plagget i varmt tvålsvatten. För fettfläckar på skinn gnids äggvita in som får torka i solen.

Kaffe: Färska fläckar tvättas i vatten. Lägg lite hushållspapper under fläcken och en klick filmjolk ovanpå. Fläcken suggs upp av filmjölken och kan borstas bort efter en stund.

Mjolk: Ömtåliga textilier tvättas i kallt vatten, annars tvålsvatten.

Olja: Gnid fläcken med smör och tvätta sedan i ljummet tvålsvatten.

Stearin: Bryt bort stelnat stearin, pressa med varmt strykjärn på hushållspapper som ligger på fläcken. Efterbehandling, se fett.

Te- och svettfläckar: Doppa i kokande vatten eller tvätta med mjölk.

Ketchup: Om fläcken är färsk, testa först med t.ex. pressad citron, vinäger, ättika eller liknande. Droppa på och låt verka några minuter, tvätta sen med kallt vatten och diskmedel. Alternativt grunna med varmt vatten och handdiskmedel.

Tusch från tuschpenna/märkpenna: Tvätta med handsprit, baby våtservetter eller någon annan sorts sprit/alkohol. Eller spraya på lite parfym.

Ägg: Blötlägg i kallt vatten.

FÖRDJUPNING

Fråga föräldrar, mor- och farföräldrar om deras bästa fläckborttagningstips.

Utdrag ut läroplan LGR11

ÖVERGRIPANDE KUNSKAPSMÅL

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola:

- kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,
- kan lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt,
- har fått kunskaper om förutsättningar för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället.

BETYGSGRUNDANDE FÖRMÅGOR

Övningen bidrar till utveckling av förmågan att:

- värdera val och handlingar i hemmet och som konsument samt utifrån perspektivet hållbar utveckling (Hkk),
- använda kunskaper i biologi/fysik/kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som ekologisk hållbarhet/energi/teknik/miljö samhälle (Bi/Fy/Ke),
- värdera lösningar på olika miljö- och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling (Ge),
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv (Sh).

CENTRALT INNEHÅLL

Ämnesinnehåll som tas upp i övningen:

Hkk: Val och användning av varor och tjänster som används i hemmet och hur de påverkar miljö och hälsa.

Ke: Materiens kretslopp genom råvarors förädling till produkter, hur de blir avfall som hanteras och sedan återgår till naturen.

SI: Resurshushållning, till exempel genom reparationer och återanvändning av material.

Sv: Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skolan och vardagen.

Nedan kan du se vilka av de Globala målen övningen kopplar till.

